

Fodorné dr. Balthazár Enikő*

**PROJEKT FOLLOW-UP:
BEMUTATKOZIK AZ „ERFOLGREICH PRÄSENTIEREN”
MUNKACÍMŰ, NÉMET NYELVŰ PREZENTÁCIÓS TANANYAG**

1. A TANANYAGFEJLESZTÉS HÁTTERÉBEN ÁLLÓ PROJEKT ÉS A PROJEKT HÁTTERÉBEN ÁLLÓ SZÜKSÉGLET

Az Oktatási Minisztérium és a Tempus Közalapítvány Leonardo Nemzeti Irodája egy hazai szakértőkből álló bizottság értékelése alapján 2006-ban több, mint 100 projekt közül választotta ki azt a hármat, amelyet Mobilitási Nívódíjjal jutalmazott. A három díjazott között szerepelt a BGF KKKF Német Tanszéki Osztályának¹ „*Közgazdász hallgatók team-munkára történő felkészítése a német gazdasági nyelv oktatása keretében*” című oktatói mobilitási projektje, a felsőoktatási pályázatok között egyetlen díjazottként. Az értékelés során a bírálók egyik fő bírálati szempontként a projektek eredményeit és hasznosulását vizsgálták.

A BGF KKKF Német Tanszéki Osztály projektjének célkitűzése az volt, hogy a kedvezményezett nyelvtanárok tervezett tananyagfejlesztési munkáját egy németországi – részben szaknyelvoktatási, részben céges – továbbképzés keretében szerzett tapasztalatokra alapozza. A célkitűzés hátterében az EU Leonardo da Vinci program 2000-tól 2006-ig tartó programszakaszának azon prioritása állt, amelynek értelmében szorgalmazni kell az oktatás és a gazdasági szféra együttműködését, a gyakorlatias képzés új formáinak kidolgozása céljából.

Visszautalva a projekt címére, a gazdasági/üzleti nyelvet oktatóknak ahhoz, hogy a nyelvtanulókat a céges team-munkában történő hatékony nyelvhasználatra fel tudják készíteni, előbb saját maguknak is meg kellett tapasztalniuk, hogyan „működik” a szaknyelv a gyakorlatban.

A projekt belső összefüggéseit az alábbi – a logframe módszer alapján készített, de a hagyományos logikai keretmátrixból csak az előadás szempontjából releváns elemeket tartalmazó – táblázat szemlélteti. A táblázat információit a következő logikai sorrendben (alulról fölfelé) kell nyomon követni: a tevékenységek végrehajtásához szükséges eszközök → tevékenységek (melyek végrehajthatóságát az egyes eszközök biztosítják) → várt eredmények (a projekt közvetlen célja) → eredmény indikátorok (a várt eredmények elérését bizonyító mutatók) → a projekt célja (output) → cél indikátorok (a cél elérést bizonyító mutatók) → átfogó célok (célok, amelyek hosszú távon valósulnak meg) → hatás indikátorok (mutatók, amelyek a távlati cél megvalósulását igazolják).

Az 1. táblázatból kitűnik, hogy a projekt egy nyelvi szükségletfelmérésre épül. Ezt a szükségletfelmérést a projektötlet kidolgozását megelőzően a BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar 2003/2004-es tanévében végeztük, az akkor harmadik évfolyamos, német nyelvet tanuló hallgatók

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Nemzetközi Gazdálkodás Szaknyelvi Intézeti Tanszék, Német Tanszéki Osztály, tanszéki osztályvezető, főiskolai tanár, PhD.

¹ A projekt futamidején (2004. 09. 01. – 2005. 09. 01.) a szervezeti egység megnevezése még BGF KKKF Német Tanszék volt.

FODORNÉ DR. BALTHAZÁR E.: PROJEKT FOLLOW-UP ...

körében.² Az írásos megkérdezés adatai szerint 121 főből mindössze 12 hallgató, azaz 9 százalék tartotta magát képesnek arra, hogy német nyelven prezentáljon. Tanórai prezentációkkal kapcsolatos oktatói tapasztalataink, amelyeket videofelvételek támasztanak alá, azt igazolták, hogy a fenti felmérésben részt vett hallgatók önértékelése sajnos objektív volt.

1. táblázat

Projektleírás (a beavatkozás területei, logikája)	Objektíven igazolható eredményességi mutató
<p><i>Átfogó célok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • a nyelvtanuló munkaerő piaci esélyeinek növelése ↑ • a nyelvtanuló felkészítése a vállalaton belüli projekt-teamek munkájában való eredményesebb részvételre ↑ • a nyelvtanuló felkészítése a vállalat mint szakmai beszélőközösség kommunikációjába való eredményesebb bekapcsolódásra ↑ • a nyelvtanulóban a kommunikatív nyelvi kompetencia kialakítása: a nyelv munkaeszközként való használata 	<p><i>Hatás indikátorok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • a gyakorlat-orientált nyelvtudásnak köszönhető sikeres elhelyezkedések száma (a végzett hallgatók körében végzett felmérés alapján)
<p><i>A projekt célja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tananyagfejlesztés 	<p><i>Cél indikátorok</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 db tananyag
<p><i>Várt eredmények</i></p> <p>a) ismeretek szerzése</p> <ul style="list-style-type: none"> • szaknyelvoktatás-módszertani tapasztalatszerzés • szakmai (céges) tapasztalatszerzés <p>b) tananyag fejlesztési együttműködés kialakítása</p>	<p><i>Eredmény indikátorok</i></p> <p>a) 9 fő részvétele 2-2 hetes továbbképzésen németországi projektpartnereknél:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Fachhochschule Furtwangen főiskolán, • a Steinbeis Neue Produkte (Villingen-Schwenningen) cégnél és a cég szervezésében egyéb cégeknél <p>b) kialakított tananyag fejlesztési együttműködés prof. DR. WERNER BORNHOLDTtal (Fachhochschule Furtwangen, Steinbeis Neue Produkte)</p>
<p><i>Tevékenységek</i></p> <p>10. továbbképzés 8. felkészülés 6. projekt-teamek feladatainak meghatározása 4. pályázat beadása 2. projektötlet kidolgozása</p>	<p><i>A tevékenységek végrehajtásához szükséges eszközök</i></p> <p>9. képzési anyagok 7. szakmai felkészítési program 5. projekt-teamek 3. részletes, a résztvevőkkel egyeztetett program 1. b) feltérképezett oktatói szükségletek 1. a) nyelvi szükségletfelmérés</p>

A nyelvtanulók prezentációs készségét a kommunikatív nyelvi kompetencia³ összetevőinek szempontjából vizsgálva, tapasztalatainkat az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

1) A nyelvi kompetenciát tekintve az idegen nyelven tartott prezentáció legalább középszintű (B2) nyelvtudást előfeltételez, a többi közt azért is, mivel ezen a szinten lép be az érvelési képesség

² Fodorné Balthazár E.: Tanítsuk meg hallgatóinkat idegen nyelven prezentálni. In: BGF Tudományos Évkönyv, 2003 – Magyarország a gazdasági fejlődés keresztútján. BGF, Budapest, 2004, 275-283.

³ Kurtán Zs.: Szakmai nyelvhasználat. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2003, 271.

készség szintű alkalmazása⁴, ami a prezentációnak mint szövegtípusnak a sajátosságaiból adódik. Mindazonáltal a középszintű nyelvtudás önmagában nem garancia arra, hogy a nyelvtanuló a prezentáció során kiegyensúlyozott B2 szintű teljesítményt nyújtson. Leggyakrabban a nyelvhelyesség az, ahol a teljesítmény ingadozik. Ennek oka vélhetően a szituációból adódó figyelem megosztás: beszédalkotás, kapcsolattartás a hallgatósággal, vizualizálás valamint a gátlások leküzdésére irányuló erőfeszítés – mindez egyszerre.

- 2) A nyelvtanulók pragmatikai kompetenciáját tekintve gyakran tapasztalhatók a szövegalkotási kompetenciával kapcsolatos hiányosságok. Ez a nyelvtanulóknak a szövegtípusok ismérveire és a szövegek struktúrájára vonatkozó hiányos ismereteire vezethető vissza.
- 3) Tipikus probléma a hallgatóságnak nem megfelelő hangnem, a regiszternek nem megfelelő nyelvi fordulatok használata, pl. a prezentáció bevezető részében a hallgatóság üdvözlésekor, befejező részében a hallgatóságtól való elköszönéskor. Ez a szociolingvisztikai kompetencia hiányosságaira utal.
- 4) A stratégiai kompetencia szempontjából elsősorban a vizualizálás területén (a nem ügyesen választott szemléltető eszköztől az olvashatatlan, nyelvi hibákat tartalmazó fóliákon át egészen a vizualizálásra való megfeleledkezésig terjedő széles skálában) jelentkeznek a problémák. Jellemző továbbá az idővel való gazdálkodás okozta nehézség, ami az esetek többségében a túlméretezett mondanivalóra vezethető vissza. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá az a sokak számára nehezen leküzdhető akadály, amit a közönséggel való kapcsolat megteremtése és a közönség visszajelzéseinek érzékelése jelent.

A fenti diagnózis alapján alakult ki az az oktatói szükséglet, hogy a problémára megtaláljuk a megfelelő terápiát. Ennek értelmében határoztuk meg a fejlesztendő tananyag főbb tartalmi elemeit, amelyek a következők:

- a retorika eredetének tudatosítása;
- a szöveg és a szövegfajták;
- szövegalkotás írásban és szóban;
- szövegbefogadás;
- aktív figyelés;
- visszacsatolás;
- a szabadon tartott beszéd;
- a hallgatóság előtti beszéd típusai;
- a hallgatóság előtti beszéd szerkezete;
- érvelési technikák;
- anyaggyűjtés és felkészülés egy előadásra;
- a prezentáció mint kommunikációs szituáció;
- vizualizálás;
- nem verbális kommunikáció;
- retorikai eszközök.

A tananyag nagy súlyt fektet annak kidomborítására, hogy a prezentáció – noha a prezentáló beszél, és a beszélőpartner hallgat – nem monológ. A prezentáció az interakciónak egy sajátos megnyilvánulása, amikor a beszélő a beszélés jogát hosszabb ideig magánál tartva monologikus beszédet alkot. Beszéde közben a beszélőpartner az aktív figyelő szerepét tölti be, és visszajelzéseivel – amelyek gyakran a nem verbális jelzések útján történnek – reagál a beszéd tartalmára.

Ezzel kapcsolatban célszerű megismertetni a nyelvtanulóval a Közös Európai Referenciakeretnek a „Hallgatóság előtti beszéd”-re vonatkozó skáláját⁵, amely ezzel a készséggel szemben B2 szinten – ami a BGF-en a diploma mellé kimeneti feltételként megszerzendő szakmai nyelvvizsga szintje – az alábbi követelményeket támasztja: „*Világos, előre elkészített előadást tud tartani, érveket hoz fel egy bizonyos nézet mellett vagy ellen, és kifejti különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. Meg tud válaszolni egy sor prezentációt követő kérdést olyan folyékony és természetes mó-*

⁴ Közös Európai Referenciakeret. Council of Europe – Oktatási Minisztérium, 2002, 45.

⁵ Közös Európai Referenciakeret. Council of Europe – Oktatási Minisztérium, 2002, 76.

FODORNÉ DR. BALTHAZÁR E.: PROJEKT FOLLOW-UP ...

don, hogy ez nem okoz erőfeszítést sem neki, sem a hallgatóságának.” Az egy árnyalatnyival magasabb B2+ szinten a nyelvhasználótól elvárható továbbá, hogy „...Természetes módon el tud térni egy előre elkészített szövegtől, és reagálni tud a hallgatóság által felvetett érdekes szempontokra.”

2. A TANANYAGFEJLESZTÉS HÁTTERÉBEN ÁLLÓ CÉGES VALÓSÁG

Nemcsak a tananyag háttérében álló projektünk, hanem azt ezt követő, 2006.06.01. – 2007.04.30. között sikeresen lebonyolított, „A testületi kommunikáció – mint a szakmai kommunikáció speciális területe – a szaknyelvoktatásban” című második Leonardo oktatói projektünk során is arról győződhetek meg a résztvevők – a Német tanszéki osztály oktatói –, hogy a vállalati kommunikáció különböző szinterein a prezentáció a szakmai hétköznapi szerves részét képezi. Ez egybeesik egy régebbi felmérés⁶ adataival, miszerint a különböző szintű vezetői munkakörök szakmai kommunikációs szituációiban a telefonálás és a tárgyalás mellett a prezentáció a szóbeli nyelvhasználat egyik domináns területe.

A prezentációkat aszerint, hogy milyen tartalom közvetítésére irányulnak és milyen célcsoport-hoz szólnak, osztályozni lehet. A célcsoport egyben meghatározza, hogy a prezentáció fajtája a vállalat külső vagy belső kommunikációjára jellemző-e.

E. HOHL⁷ összefoglaló táblázatát adaptálva a vállalati kommunikációban előforduló leggyakoribb prezentáció fajták és jellemzőik a 2. táblázatban találhatók.

2. táblázat

A prezentáció fajtája	Tartalom; Vizualizálás	Célcsoport (hozzávetőleges létszám)	A prezentáció időtartama (óra)	Felké- szülés (óra)
1) Kick-off-meeting	<ul style="list-style-type: none">projektindító megbeszélésPowerPoint	csúcsmenedzsment tagjai (25 fő), üzemi tanács képviselői	3	2
2) Projektzáró prezentáció	<ul style="list-style-type: none">projekteredményekPowerPoint, handout	megbízók (20 fő)	2	10
3) Cégpresentáció	<ul style="list-style-type: none">a cég adatai, felépítése, termékei	ügyfelek (4 fő)	0,5	5
4) Referátum	<ul style="list-style-type: none">szakmai témakézirat, PowerPoint	ismeretlen, heterogén szakmai közönség (150 fő)	2	10
5) Eredmény kiértékelés munkatársak körében	<ul style="list-style-type: none">egy feladat végrehajtásában az adott munkafázis kiértékelésePowerPoint, handout	közvetlen munkatársak, vezető beosztásúak (15 fő)	0,5	1
6) Termékprezentáció új termék fejlesztésénél	<ul style="list-style-type: none">megvalósítási eljárás, tervezési és fejlesztési költségek, piaci előrejelzés stb.PowerPoint, handout	közvetlen munkatársak, egyéb munkatársak, vezető beosztásúak (15 fő)	1	2

⁶ Weiß: Fremdsprachen in der Wirtschaft: Bedarf und Qualifizierung. Ergebnisse einer empirischen Untersuchung. In: Kramer, W./Weiß, R.: Fremdsprachen in der Wirtschaft, Deutscher Instituts-Verlag, Köln.

⁷ Hohl, E.: Teamarbeit und Teammanagement. Materialien zur Lehrveranstaltung. Hochschule Ravensburg-Weingarten. 03/2006, 6. (ford. F-né B. E.)

2. táblázat (folytatás)

7) Cégen belüli munkacsapat eredmény beszámolója	<ul style="list-style-type: none"> • elért eredmények bemutatása • PowerPoint, handout 	közvetlen munkatársak, vezető beosztások (10 fő)	1	0,5
8) Controlling negyedéves jelentés	<ul style="list-style-type: none"> • az üzletmenet alakulása, eltérések a tervezettől, intézkedések • PowerPoint, handout 	csúcsmenedzsment (20 fő)	4	10

A 2. táblázat alapján megállapítható, hogy a vállalat belső kommunikációjában előforduló leggyakoribb prezentáció fajták a számozás szerint az 1., 5., 6., 7. és 8., míg a vállalat külső kommunikációjában a 2.,3. és a 4. számmal jelölt fajták a jellemzőek.

A tananyag-fejlesztési koncepció kialakítása során így nem csak azzal a problémával szembesültünk, hogyan dolgozzuk ki a prezentációs készség szisztematikus fejlesztésének egyes lépéseit. Ki kellett választanunk azt a prezentáció fajtát is, amely a tanítás – tanulás – mérés egységes folyamatként való felfogása értelmében a nyelvtanulók elvárható szakmai tudásának, gyakorlati tapasztalatának és nem utolsósorban érdeklődésének tükrében a legoptimálisabb lehetőséget nyújtja a tanítási-tanulási folyamat eredményességének ellenőrzéséhez.

A felsorolt szempontok figyelembe vételével a cégprezentáció mellett döntöttünk. A hallgatók szakmai tanulmányaik során ugyanis mélyrehatóan tanulmányozzák a vállalkozások gazdaságtanát, amelyen belül az üzleti vállalkozások szervezeti formáival és a marketing vállalati működésével a szaknyelvi órákon is foglalkoznak. Ezen túlmenően a tapasztalat azt mutatja, hogy a hallgatók szívesen játszanak a cégalapítás gondolatával. Egy a saját elképzelt cég bemutatásához kapcsolódó prezentációs feladatot tehát alkalmasnak ítéltünk meg az elsajátított ismeretek és készségek demonstrálására, valamint oktatói munkánk eredményességének visszajelzésére. Vagyis: a tananyag gyakorlatait végigcsinálva a nyelvtanulónak el kell jutnia odáig, hogy egy meghatározott cél elérése érdekében egy meghatározott célcsoport számára önálló cégprezentációt készítsen, beleértve az előadás szövegének megírását, a vizualizálás módjának megválasztását, a vizualizálás kidolgozását (PowerPoint és/vagy handout) valamint szabadon tartott előadásához a segédletként írt vázlat vagy kártyák elkészítését.

3. A TERVEZETT TANANYAG BEMUTATÁSA

Az alábbiakban a JÜRGEN BOLTEN nevéhez fűződő és „Jenauer Kriterien”⁸ (jénai kritériumok) néven ismertté vált tananyag-elemzési módszer segítségével szeretnénk az ismertetett tapasztalatok és elvek alapján készítendő tananyagról táblázatos áttekintést nyújtani (3. táblázat).

A szerzők (FODORNÉ DR. BALTHAZÁR ENIKŐ, DR. MUNDT THOMASNÉ, UGRAI ZSUZSANNA – BGF KFKK Német Tanszéki Osztály) által 8 ív terjedelműre tervezett könyv megjelenése 2009 tavaszára várható.

⁸ Bolten, J.: Jenaer Kriterien zur Analyse von Lehrwerken und Lehrmaterialien für Wirtschaftsfremdsprachen. In: Bolten/Dathe/Kirchmeier/Klott/Witchalls/Ziebell-Drabo: Lehrwerke und Lehrmaterialien für die Wirtschaftsfremdsprachen Deutsch, Englisch, Französisch und Russisch. Verlag Wissenschaft & Praxis, Ludwigsburg – Berlin, 1995, 6-13.

FODORNÉ DR. BALTHAZÁR E.: PROJEKT FOLLOW-UP ...

3. táblázat

Cím: *Erfolgreich präsentieren (munkacím)*

A tananyag típusa	munkatankönyv
Célcsoport	gazdasági/üzleti nyelvet tanuló fiatal felnőttek nyitott kurzusok résztvevői
Elvárt nyelvtudási szint	B2
Egyéb elvárt ismeret	vállalkozási ismeretek, marketing ismeretek
Besorolás	az önálló munkára és team-munkára építő kurzuskönyv
Cél – követelmény	a sikeres (német nyelvű) prezentációhoz szükséges elméleti alapok, terminológia és gyakorlati fogások elsajátítása valamint ezek készség szinten történő alkalmazása
Tartalom	<p><i>Ein paar Worte vorweg</i> <i>Zum Einstieg</i></p> <p>K. TUCHOLSKY: Ratschläge für einen <i>guten</i> Redner ARISTOTELES über die Kernpunkte einer Rede F. NIETZSCHE: Das Verständnis an der Sprache</p> <p>I. Abenteuerreise Rhetorik – Reisen Sie mit? II. Ein Abstecher zum monologischen Sprechen und zum freien Reden – Machen Sie mit! III. Eine kritische Reaktion – das Feedback IV. Im Vorfeld der Textarbeit – Fragen, die zu beantworten sind V. Redeaufbau – Gibt es eine klare Linie? VI. Argumentation – Jetzt geht es zur Sache VII. Textgestaltung und Visualisierung – packen wir’s an! VIII. Durchführung der Rede – Gewinnen Sie die Sympathie und die Aufmerksamkeit Ihres Publikums! IX. Der große Existenzgründungswettbewerb</p> <p><i>Anhang</i></p> <p>K. TUCHOLSKY: Ratschläge für einen <i>schlechten</i> Redner Lexikon der Rhetorik Exkurs: Präsentation in Dialogform – Sokrates und Flow <i>Lösungsvorschläge zu den Übungen</i> „Der Fernsehkoch lässt bitten ...“ Präsentationstechnik Die Gestaltung einer Folie Die Erstellung von Karten zur freien Rede Arbeitsblätter zum Kopieren Feedbackkarten Beobachtungslisten</p>
Szövegfajta	az írásos és a szóbeli kommunikáció különböző szövegfajtái
Nyelvtan	–
Nyelvi készségfejlesztés	beszédkészség
Kapcsolódó készségfejlesztés	írás-készség, olvasásértési készség
Egyéb	nem verbális kommunikáció, aktív figyelés
Módszer	kommunikatív, a team-munkát és az önálló tanulást ösztönző
Oktatástechnika	videó, PowerPoint, internet
Egyéb információ	Az anyag szakmai tanácsadója a Hochschule Furtwangen professzora, DR. WERNER BORNHOLDT, egyben a Steinbeis Neue Produkte cég cégvezetője

4. ÖSSZEGZÉS

Az „Erfolgreich präsentieren” munkacímű német nyelvi jegyzet a prezentációs készség fejlesztését tűzte ki célul. Szerzői a BGF KKKF Német Tanszéki Osztály munkatársai, akik egy Leonardo oktatói mobilitási projekt keretében németországi szaknyelvi és szakmai továbbképzésen vettek részt. A projekt azon a felismerésen alapult, hogy a cégvilágban a prezentációs készség fontos szerepet játszik, ugyanakkor a nyelvtanulók – a cégvilág leendő fontos szereplői – prezentációs készsége meglehetősen sok kívánnivalót hagy maga után. Ezt felmérési adatok és empirikus vizsgálatok támasztották alá. A tananyag, amely a szerzők reményei szerint 2009 tavaszán fog megjelenni, a „Közgazdász hallgatók team-munkára történő felkészítése a német gazdasági nyelv oktatása keretében” című projekt kézzel fogható eredménye. A tananyagfejlesztésben sikerült megőrizni a projekt indításakor és megvalósításában kialakított nemzetközi jelleget: az anyag szakmai tanácsadója a Hochschule Furtwangen professzora, DR. WERNER BORNHOLDT, egy személyben cégvezető. Ily módon az anyag – nyelvpedagógiai célkitűzésein túlmenően – az oktatás és a gazdasági szféra egyfajta együttműködési lehetőségét is illusztrálni kívánja.